

NHỮNG KHÍA CẠNH DÂN TỘC - TÔN GIÁO - VĂN HÓA TRONG TAM GIÁC PHÁT TRIỂN VIỆT NAM - LÀO - CAMPUCHIA*

HẠNH PHÚC

Nhằm củng cố và tăng cường tình đoàn kết và hợp tác giúp đỡ lẫn nhau giữa ba nước Việt Nam - Lào - Campuchia trên tinh thần láng giềng, hữu nghị truyền thống vốn có, tại cuộc gặp giữa ba nước vào tháng 12 năm 1999 tại Viêng Chăn và vào tháng 1 năm 2002 tại Thành phố Hồ Chí Minh, ý tưởng về một tam giác phát triển khu vực biên giới ba nước, bao gồm ba tỉnh Đông Bắc Campuchia, ba tỉnh Nam Lào và bốn tỉnh Tây Nguyên Việt Nam đã được hình thành và trở thành một trong những nhiệm vụ ưu tiên hàng đầu trong hợp tác phát triển giữa ba nước Việt Nam - Lào - Campuchia. Cuốn sách là kết quả nghiên cứu khoa học của nhóm tác giả thuộc Viện Nghiên cứu Đông Nam Á (Viện Khoa học xã hội Việt Nam) cùng một số học giả của CHDCND Lào và Campuchia nhằm góp phần nghiên cứu Tam giác phát triển ba nước Việt Nam - Lào - Campuchia.

Cuốn sách được chia thành 5 chương, gồm: Chương 1. Một số vấn đề về tam giác phát triển Việt Nam - Lào - Campuchia; Chương II. Những khía cạnh dân tộc, tôn giáo, văn hóa ở 4 tỉnh Tây Nguyên; Chương III. Những khía cạnh dân tộc, tôn giáo, văn hóa ở 3 tỉnh Nam Lào; Chương IV. Những khía cạnh dân tộc, tôn giáo, văn hóa ở 3 tỉnh Đông Bắc Campuchia; và Chương V. Những nét tương đồng và khác biệt về đặc trưng tộc người, tôn giáo, văn hóa ở vùng Tam giác phát triển.

Trong đó, các vấn đề chính được đề cập trong Chương I gồm giới thiệu tổng quát về các tỉnh của ba nước nằm trong vùng Tam giác phát triển, đặc biệt đi sâu nghiên cứu tiềm năng vùng Tam giác phát triển và các chương trình phát triển tổng thể Tam giác phát triển. Theo đó, mỗi vùng đều có những thế mạnh và điểm yếu riêng. Về điểm mạnh, Tây Nguyên Việt Nam có tiềm năng về đất trồng cây công nghiệp, trong khi Lào có thế mạnh về tài nguyên rừng, còn Campuchia có thế mạnh về thủy điện. Tuy nhiên, đó mới chỉ là những tiềm năng của mỗi nước, còn những khó khăn cản trở sự phát triển là cơ sở hạ tầng yếu kém, trình độ phát triển kinh tế và dân trí còn thấp... nên cần phải tiếp tục đầu tư phát triển cơ sở hạ tầng, kinh tế và giáo dục - đào tạo.

Theo một cấu trúc chung ứng với mỗi nước, nội dung của các Chương II, III và IV đều đề cập đến những nội dung cơ bản được xếp theo trình tự sau: 1) các tộc người; 2) các tôn giáo; và 3) hiện trạng kinh tế, xã hội, văn hóa giáo dục. Do đặc thù đa dạng của mỗi nước nên các thông tin được đề cập trong các chương vừa nêu cũng rất phong phú và đa dạng, vừa chứa đựng những nét tương đồng xuất phát chủ yếu do vị trí địa lý thuộc vùng giáp biên, vừa phản ánh sự đa dạng và khác biệt của mỗi nước bởi sự không giống nhau về các thế mạnh, cơ cấu dân cư, dân tộc, các chính sách không giống nhau của mỗi nước chịu ảnh hưởng nhiều bởi thể chế chính trị của mỗi

* Phạm Đức Thành, Vũ Công Quý (Đồng chủ biên) (2009), *Những khía cạnh dân tộc - tôn giáo - văn hóa trong Tam giác phát triển Việt Nam - Lào - Campuchia*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội, 280 trang, khổ 14,5 x 20,5 cm.

nước... và do vậy, tình hình phát triển kinh tế, xã hội và văn hóa của mỗi nước cũng có những đặc trưng riêng. Trong đó, đáng chú ý là cơ cấu tộc người của Tây Nguyên Việt Nam là đa dạng nhất so với hai nước Lào và Campuchia, bao gồm những dân tộc tại chỗ (chiếm 25% tổng dân số của 4 tỉnh Tây Nguyên) và những dân tộc mới đến (75%). Trong khi đó, ở các tỉnh Bắc và Đông Bắc Campuchia có 21 dân tộc và ở Nam Lào chỉ có 7 dân tộc. Một thực tế là sự đa dạng tộc người và xen cư giữa các dân tộc ngày càng trở nên phổ biến ở cả ba nước, và biên giới tộc người không phải lúc nào cũng trùng với biên giới quốc gia. Sự đa dạng cũng được thể hiện ở khía cạnh tôn giáo tín ngưỡng của cư dân ở ba nước, trong đó có những tôn giáo bản địa và những tôn giáo mới. Tùy theo điều kiện của từng nước, Chính phủ của mỗi nước cũng có những chính sách riêng nhằm ổn định và phát triển đời sống của cư dân nước mình cũng như đảm bảo trật tự xã hội và an ninh biên giới quốc gia. Tuy nhiên, có lẽ nhóm tác giả, trong đó có các tác giả chủ biên của cuốn sách, chủ yếu là người Việt Nam nên các thông tin về Việt Nam nhìn chung phong phú và đa dạng hơn so với các thông tin về hai đất nước láng giềng là Lào và Campuchia.

Có thể nói, điểm nổi bật nhất và gây nhiều hứng thú với người đọc chính là các thông tin của Chương V, khi các tác giả bàn về những nét tương đồng và khác biệt về đặc trưng tộc người, tôn giáo, văn hóa ở vùng Tam giác phát triển. Tính so sánh vì vậy cũng đặc biệt được đề cao và có giá trị, góp phần giúp các độc giả nhận diện sự tương đồng và khác biệt của ba đất nước này một cách rõ ràng hơn.

Mặc dù vậy, cuốn sách cũng bộc lộ một số hạn chế nhất định. Điều dễ dàng nhận thấy trước tiên là sự mất cân đối giữa các chương chính (Chương II, III và IV) của cuốn sách: trong khi Chương II có dung lượng là 71 trang (tr. 39-110)

thì Chương III chỉ có 40 trang (tr. 110-150) và chương IV có 46 trang (tr. 151-197). Đó là chưa kể đến việc thông tin về văn hóa còn rất hạn chế đối với những nghiên cứu điểm ở Tây Nguyên (Việt Nam) (tr. 110) và Campuchia (tr. 197) khi bàn về hiện trạng kinh tế, xã hội và văn hóa của các vùng được nghiên cứu; và hoàn toàn không được đề cập đến trong nghiên cứu đất nước Lào. Mặc dù trong lời mở đầu của cuốn sách, các tác giả đã giới thiệu rằng “khi tập trung nghiên cứu những khía cạnh tộc người và tôn giáo chính là đã cơ bản làm rõ nội hàm văn hóa vật thể và phi vật thể của các tộc người trong vùng Tam giác phát triển, do vậy nội hàm văn hóa trong tên đề tài là nhằm vào nghiên cứu về đời sống văn hóa giáo dục, y tế để thấy rõ hơn thực trạng đời sống nói chung của cư dân vùng này” (tr. 10), nhưng rõ ràng văn hóa không chỉ có vậy - như phần bàn về văn hóa truyền thống và bảo tồn văn hóa của các dân tộc (tr. 46-47; 61-62; 178). Ngoài ra, trong các phần viết về hiện trạng kinh tế, xã hội và văn hóa của các dân tộc ở cả ba nước, các yếu tố (cả tích cực và tiêu cực) tác động đến sự thay đổi của các điều kiện kinh tế, xã hội và văn hóa truyền thống ít được phân tích một cách thấu đáo để thấy được tính hai mặt của sự phát triển, cho dù ít nhiều, nhưng không toàn diện, đã được đề cập trong phần kết luận.

Tuy nhiên, có thể nói rằng với những thông tin có được từ nghiên cứu so sánh giữa ba nước Việt Nam - Lào - Campuchia, các độc giả được cung cấp một cái nhìn khái quát về tình hình kinh tế - xã hội của ba nước này và những nhận thức cơ bản về những tiềm năng và hạn chế trong sự phát triển chung của vùng Tam giác phát triển vừa kể trên. Có lẽ những hạn chế của nghiên cứu này cũng sẽ gọi mở cho những nghiên cứu sâu hơn và cụ thể hơn trong tương lai, góp phần làm rõ diện mạo của vùng Tam giác phát triển và những định hướng cho sự phát triển hiệu quả ở vùng này.